

Цифрлық экономика: Қаржы секторының цифрлық жүйесі, ауысу бағыттары

А.Ж. Тиштыкбаева¹, А.Қ. Қанат², С.С. Амантай³

¹Э.ғ.м., қаржы кафедрасының аға оқытушы

^{2,3}экономика факультетінің қаржы кафедрасының студенттері
amantai.sabina@bk.ru

^{1,2,3}Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті, Қарағанды қ.

Түйіндеме: Мақалада цифрлық экономиканың қаржылық сектордағы цифрлық активтердің, цифрландыру жүйесі баяндалады. Басты назар «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасына, оның мақсаттарын, мазмұндылығын және еліміздің әлеуметтік-экономикалық даму міндеттерін шешудің маңыздылығына бағытталды.

Кілт сөздер: цифрлық экономика, қаржы активі, қаржы секторы, банк.

Цифрлық экономика-әлемдегі ең қарқынды дамып келе жатқан салалардың бірі. Бұл инновациялардың және кәсіпорындардың дамуының маңызды қозғаушы күші. Цифрлық технологиялар ғасырына көшумен оның әсері елдердің бәсекеге қабілеттілігінің ауқымында да елеулі болды. Сандық экономика дегеніміз не және қазіргі әлемде қандай рөл атқаратыны туралы көбірек білейік. «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы – бұл цифрлық технологияларды қолдану есебінен елдің әрбір азаматының тұрмыс деңгейін арттыруды көздейтін маңызды кешенді бағдарлама. Елбасымыз елімізде «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасын енгізген болатын. Мемлекет басшысы бұл секторды енгізудің негізгі мақсаты- қазақстандықтардың өмір сапасын арттыру, әрі ұлттық экономиканы цифрландыру Сандық экономика – бұл ірі кәсіпорындардың, сондай-ақ шағын және орта бизнес үшін инновациялық сандық технологиялар сияқты онлайн мүмкіндіктерін пайдалану. Елбасы жолдауында айтып кеткендей:” Цифрлық Қазақстан” мемлекеттік бағдарламасының мақсаты - орта мерзімді болашақта цифрлық технологияларды қолдану арқылы экономикалық даму қарқынын жеделдету және халықтың өмір сүру сапасын жақсарту, сонымен қатар ұзақ мерзімді цифрлық болашақ экономикасын құруды қамтамасыз ететін экономиканың түбегейлі жаңа даму жолына өту үшін жағдай жасау. Сандық технология дамыған елдердегі экономиканың құрылымын өзгертіп, дәстүрлі салаларға жаңа сапа береді. Сондай-ақ, Қазақстан цифрлық технологияны қолдану арқылы құрылатын жаңа өндірістерді игеруі керек. Мемлекет басшысы бұл туралы былтыр 31 қаңтарда жолдаған жолдауында айтты. Содан кейін «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасын әзірлеу тапсырылды [1]. Алғашқы жаңа технологияларды қаржы ұйымдары белсенді және сәтті қолданады.

Қаржы секторы экономиканың маңызды элементі болып табылады. Қазіргі уақытта электрондық төлемдер және электронды сауда қаржы секторының ажырамас бөлігі болды. Қаржы саласы клиенттермен өзара іс-қимыл жасау үшін инновациялық технологиялар мен цифрлық сервистерді енгізу мен қолдануда дәстүрлі түрде көшбасшы болып табылады. Барлық дерлік банктер қызметтерін қашықтық арналар арқылы ұсынады. Банктердің 70% жеке тұлғаларға сервистерін интернет және мобильдік банкинг арқылы көрсетеді, банктердің 55% өз қызметтерін мобильдік қосымша негізінде ұсынады. 2015 жылмен салыстырғанда, 2016 жылы интернет және мобильдік банкингті пайдаланумен жеке тұлғалардың төлемдер көлемі 2,6 есе өсті. Инвесторлар үшін брокерлермен клиенттің электрондық цифрлық қолтаңбасы негізінде сауда операцияларын жүргізуді және жеке кабинет арқылы электрондық қызметтерді көрсетуді қоса алғанда, электрондық қызметтерді көрсету тәртібі оңтайландырылды. Цифрландыру, яғни ақпараттық технологияны қолдана отырып, дәстүрлі бизнес-процестерді түрлендіру қазіргі кезде тиімділікті арттыру және бәсекеге қабілеттілікті қолдаудың негізгі элементі болып табылады [2]. Цифрландыру процесі экономиканың барлық салаларында және белсенді түрде, атап айтқанда қаржы секторында жалғасуда. Қаржы секторындағы цифрландырудың негізгі тенденцияларының ішінде, біріншіден, қаржы ұйымдарының өз жүйелерінде клиенттерге қашықтықтан қызмет көрсетуге белсенді ауысуын атап өту қажет. Банк сегментінде бұл Интернет пен ұялы банктік пайдаланушылар санының күн санап өсіп келе жатқанынан көрінеді. Бүгінде бұл 12 миллионнан астам адам. Сіз банктік шотты қашықтықтан аша аласыз, барлық қажетті төлемдерді жасай аласыз, соның ішінде бюджетке онлайн режимінде. Алыс каналдар арқылы жасалған төлемдер сауда нүктелеріндегі төлемдерден асып кетті және күн сайын шамамен 7 млрд. теңгені құрайды. 2019 жылдан бастап онлайн сақтандыру халыққа қол жетімді болады, ол кезде келісімшарт жасасу және сақтандыру полисін жасау үшін сақтандыру

компанияларының кеңселеріне бару қажет болмайды. Екіншіден, цифрландыру банктердің мемлекеттік органдармен өзара әрекеттесуінен де байқалады, ол электронды форматқа және онлайн-әрекеттестікке ауысуда. Бұл халыққа банктік және мемлекеттік қызметтерді оңтайландыруға оң әсер етеді. Мәселен, бүгінде банктер бюджетке барлық төлемдер, яғни салықтар, кедендік төлемдер, мемлекеттік баждар, әкімшілік айыппұлдар туралы онлайн режимінде растау жүзеге асырылды. Банктердің мемлекеттік органдардың ақпараттық жүйелерімен бірігуіне байланысты, айыппұлдар, салықтар немесе кедендік төлемдер төленгеннен кейін клиенттер төлемді растау және қызмет көрсету немесе қарызды алып тастау үшін осы мемлекеттік органдарға қағаз түбіртектерімен жүгінудің қажеті жоқ. Бұл автоматты түрде, нақты уақыт режимінде жасалады. Үшіншіден, біз көлденен интеграцияның бағытын, яғни қаржылық ұйымдардың бір-бірімен немесе нарықтың жаңа қатысушыларымен өзара әрекеттесуі, клиенттер үшін жаңа қызметтерді бірлесіп дамыту үшін қол жетімділік интерфейсіне ұсына отырып, атап өтуге болады. Сандық қаржы активі - шифрлау (криптографиялық) құралдардың көмегімен жасалған электрондық түрдегі мүлік. Бұл мүлікке меншік құқығы сандық транзакциялар тізіліміне цифрлық жазба енгізу арқылы расталады. Цифрлық актив құрамына мыналар кіреді.

Криптондық валюта - сандық транзакциялар тізілімін жүргізу ережелеріне сәйкес осы тізілімге қатысушылар жасаған сандық транзакциялардың үлестірілген тізілімінде жасалған және тіркелген сандық қаржылық активтің бір түрі.

- Токен - заңды тұлға немесе жеке кәсіпкер (бұдан әрі - эмитент) қаржыландыруды тарту мақсатында беретін және сандық жазбалар реестрінде тіркелген цифрлық қаржылық активтің түрі. Цифрлы экономикалық актив - бұл физикалық емес, кәсіпорынның қызметіне және оның қаржылық нәтижелеріне елеулі әсер етуге қабілетті активтер [3].

Қорытындылай келе, «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы ұтымды жоба екенін әркез дәлелдеп келеді. Себебі, бұл жобаның астарында халықтың әлеуметтік хәлін жақсарту, өмір сүру деңгейін көтеру, әлеуметтік мәселелердің оң шешімін табуына ықпал ету, халықтың тұрмыс деңгейін жаңа сатыға көтеру мақсаты тұр. Бұл ретте Қазақстан Республикасы президенті Қасым Жомарт Тоқаевтың дамыған, өркениетті отыз елдің қатарына ену жоспары да бар. Сонымен қатар Ұлттық Банк қаржы секторын одан әрі цифрландыру мақсатында қоғамдастығымен бірлесіп бірнеше жобаны іске асыру жұмыстарын қолға алды. Бұл қаржылық, сол сияқты мемлекеттік қызметтерді көрсету процесін автоматтандыру үшін қаржы ұйымдарының мемлекеттік органдармен электрондық өзара іс-қимыл жасауына және болашақта электрондық қаржылық қызметтердің ашық экожүйесін құруға да бағытталған бірқатар басқа инфрақұрылымдық шараларға өтуді білдіреді». Маңызды элемент - халықтың ресми қаржы жүйесіне қатысуы. Атап айтқанда төлем қызметтерінің, банктік емес экожүйелердің қол жетімділігін арттыру үшін электронды ақша жүйелері жасалуда, ұялы байланыс операторлары абоненттік шоттан тауарлар мен қызметтерге ақы төлеу шешімдерін енгізуде. Негізгі басымдықтардың бірі ол цифрлық технологияны қолдану арқылы құрылатын жаңа өндірістерді дамыту қажеттілігі туралы айта отырып, экономиканы жедел технологиялық модернизациялау деп атайды. Бұл маңызды күрделі міндет, деп санайды елбасы.

Әдебиеттер тізімі

1. ҚР-ның тұңғыш елбасы Н.Ә. Назарбаевтың жолдауы, -31 қаңтар 2017ж.
2. «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы, 2017ж.
3. Рифкин Дж. Третья промышленная революция: как горизонтальное взаимодействие меняет энергетику, экономику и мир в целом. – М.: АНФ, 2014